

Transcripción de documentos sobre el músico Komitas Vardapet

ARCHIVO HISTÓRICO NACIONAL DE ESPAÑA

MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE DE ESPAÑA

Fuente/Referencia

Legajo 1.

H-3025/4

Investigador: Iván Gaztañaga González.

Traductora de español a armenio: Anna Hambardzumyan.

Կոմիտաս Վարդապետի փաստաթղթերի թարգմանություն

**ԻՍՊԱՆԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԽԻՎ
ԻՍՊԱՆԻԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՒ ՄՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

Աղբյուր/Հղում

Փաստաթուղթ 1

H-3025/4

Հետազոտող՝ Իվան Գաստանյազա Գոնսալես

Իսպաներենից հայերեն թարգմանությունը՝ Աննա Համբարձումյանի

Contenido -Index

Abreviaturas	5
Հասցալուսներ.....	5
PORTADA ARCHIVO.....	6
ՏԻՏՂՈՍԱԹԵՐԹ	8
Carta II	10
Նամակ II.....	11
Carta III.....	14
Նամակ III.....	15
Carta IV.....	17
Նամակ IV	18
Carta V	20
Նամակ V.....	21
Portada Carta VI.....	23
ՈՒՂԵԿՑՈՂ ՆԱՄԱԿ VI.....	24
Carta VI.1.....	25
Նամակ VI.1.....	26
Carta VI.2.....	27
Նամակ VI.2.....	28
Carta VII.....	32
Նամակ VII.....	33

Abreviaturas

Affmo.: Afectísimo.

Excmo.: Excelentísimo.

Leg.: Legajo.

Núm.: Número.

V.: Usted.

Հապավու մներ

Affmo.: Afectísimo- Սիրելի

Excmo.: Excelentísimo- Գերապատիվ

Leg.: Legajo- Փաստաթուղթ

Núm.: Número- Համար

V.: Usted- Դուք

PORTADA ARCHIVO

Ministerio de Estado

Sección de *Políticas AVZ* – 6

1915- *Guerra Europea. Turquía*

Padre Komitas, gestiones en favor del

Ministerio de Estado. Archivo Biblioteca. Leg¹. 3025, Núm². 4

Terminado el..., de..., de 191... .

---

¹ *Leg.* Abreviatura de Legajo.

² *Núm.* Abreviatura de Número.

ՏԻՏՂՍԱԹԵՐԹ

Նախարարություն

Քաղաքականության բաժին AVZ – 6

1915- Եվրոպական պատերազմ, Թուրքիա

Հայր Կոմիտաս, միջնորդություններ ի օգուտ նախարարության:

Գրադարանի արխիվ: Փաստաթուղթ 3025: Համար 4

Ավարտված 191... թվականի ...-ի ...-ին

MINISTERIO DE ESTADO

P.

Sección de Política 17-6

1915

Guerra Europea
Europa

Expediente (1)

Padre Romitos
gestiones en favor del

MINISTERIO DE ESTADO
Archivo - Biblioteca
Leg. 3025
Núm. A

Terminado el _____ de _____ de 191_____

(1) Número tomado del *Registro de Expedientes desde 1904.*

H-3025/4

Carta II

27-11-15

Fecha á Constantinopla (vía Viena)

*y c[opia]do por telégrafo
2-XII-915*

Excemo³. Señor

Marqués de Lema.

Mi querido Amigo y Jefe. Varias personas, á las cuales tengo verdadero deseo de complacer, me piden que influya cerca de V⁴. para que recomiende á nuestro Ministro en Constantinopla la nota que la incluyo referente al Padre Komitas.

Tengo en ello un vivísimo interés y le agradeceré muy deveras [sic] cuanto haga en obsequio de ese Padre.

Mande [1 palabra ilegible] a su amigo y subordinado que lo quiere.

Pepe Quiñones⁵.

H-3025/4

---

³ *Excmo.* Abreviatura de Excelentísimo.

⁴ *V.* Abreviatura de Usted.

⁵ **Quiñones de León y de Francisco-Martín, José María.** *Wenceslao Suero.* París (Francia), 28.XI.1873 – 1957. Embajador de España en Francia y representante de España en la Sociedad de Naciones. (<http://dbe.rah.es/biografias/10562/jose-maria-quinones-de-leon-francisco-martin>)

Նախակ II

27-11-15

Թվագրված է Կոստանդնուպոլիս (Վիեննայով) և պատճենված է հեռագրով 1915 թվականի դեկտեմբերի 2-ին (2-XII-915)

Գերապատի՛վ պարոն Մարքիզ դե Լեմա,

Իմ սիրելի ընկեր և ղեկավար: Տարբեր մարդիկ, ում ես իսկապես ցանկանում եմ հաճոյանալ, ինձ խնդրում են իմ ազդեցությունը գործածել Ձեզ մոտ, որպեսզի Կոստանդնուպոլիսի մեր դեսպանին հանձնարարեք այն գրությունը որը կցում եմ և որը վերաբերում է Հայր Կոմիտասին:

Ես մեծապես հետաքրքրված եմ դրանով և Ձեզանից իսկապես շատ շնորհակալ կլինեմ այն բոլորի համար, որ ի կատար ածեք հոգուս այդ Վարդապետին:

Հրամայեք [1 բառ. անընթ.] Ձեզ սիրող և՛ ընկերոջ, և՛ ենթակային:

Պեպե Կինյոնես*

H-3025/4

---

*Quiñones de León y de Francisco-Martín, José María. Wenceslao Suero : Փարիզ (Ֆրանսիա)

28.11.1873 - 1957 Ֆրանսիայում Իսպանիայի դեսպան և Ազգերի լիգայում Իսպանիայի ներկայացուցիչ: Տեսնել ավելին՝ <http://dbe.rah.es/biografias/10562/jose-maria-quinones-de-leon-francisco-martin>

27-11-15.

Paris à Constanti-
nople (via Viena)
1° par télégraphe

2-XII-915

Excmo Señor

Marqués de Lenus.

Mi querido Amigo y
Jefe. Varias personas, i
los cuales tengo verdadero
deseo de complacer, me
piden que influya cerca
de V. para su reconocimiento
á nuestra Miesta en
Constantinople la nota que
le incluyo referente al Padre
Honuiter.

H-3025/H

Tengo en ello un vivísimo
interés y le agradeceré muy
de seros cuando haya en
obsequio de su Padre.

Quedo siempre : un amigo
y subordinado por la patria

Pepe Guzmán

Carta III

Ministerio de Estado – Gabinete de Cifra.

Telegrama cifrado.

Comunicado al Señor Ministro, Señor Subsecretario, Gabinete diplomático y Sección....

Madrid 1 de Diciembre de 1915

El *Ministro* de Estado

Al *Embajador* de España en Viena.

Diga Constantinopla: “Me piden con gran interés que esa Legación proteja al Padre Komitas residente Constantinopla, Pancaldi nº 47 (83). Agradeceré a V.E.⁶ haga cuando pueda en obsequio dicho sacerdote sin menoscabo acción Embajada de Estado Unidos”. – Lema⁷.

---

⁶ V.E. Abreviatura de Usted.

⁷ Salvador Bermúdez de Castro, marqués de Lema, político. Madrid, 1863-1945. El 5 de mayo de 1935 ocupaba su asiento en la RAE Ver más: <https://www.rae.es/academico/salvador-bermudez-de-castro-y-olawlor> y <https://www.racmvp.es/contenido/21/lista-historica.html>

Նախակ III

Նախարարություն- Ծածկագրերի գրասենյակ

Ծածկագրված հեռագիր:

Հաղորդագրություն պարոն նախարարին, պարոն փոխնախարարին, դիվանագիտական խորհրդին եւ ... բաժնին

1915 թվական, դեկտեմբերի 1, Մադրիդ

Նախարարից Վիեննայում Իսպանիայի դեսպանին

Խոսում է Կոստանդնուպոլիսը. «Ինձ մեծ շահագրգռվածությամբ խնդրում են, որ այս պատվիրակությունը պաշտպանի Հայր Կոմիտասին, ով Կոստանդնուպոլսի Պանկալդիի թիվ 47 (83)-ի բնակիչ է: Երախտապարտ կլինեմ Ձեզ, եթե նման շնորհ անեք հոգևորականին, չսահմանափակել գործողությունը Միացյալ Նահանգների դեսպանություն» ,- Լեմա*:

*Salvador Bermúdez de Castro, marqués de Lema, քաղաքագետ: Մադրիդ, 1863-1945: 1935 թվականի մայիսի 5-ին զբաղեցնում է իր տեղը RAE- ում: Տեսնել ավելին՝ <https://www.rae.es/academico/salvador-bermudez-de-castro-y-olawlor>, <https://www.racmvp.es/contenido/21/lista-historica.html>

MINISTERIO DE ESTADO

GABINETE DE CIFRA

TELEGRAMA CIFRADO

S. .... de .....
N. .... T. .... Ps. .... Grupos .....
Fecha ..... á las .....
Vía .....

Comunicado al Señor Ministro, Señor Subsecretario,
Gabinete diplomático y Sección .....

Madrid 2 de Diciembre de 1915.

El Ministro de Estado
Al Embajador de España
en V I E N A .

Diga Constantinopla: "Me piden con gran interés que esa Legación proteja al Padre KOMITAS residente Constantinopla, Pancaldi nº 47 (83). Agradeceré V.E. haga cuanto pueda en obsequio dicho sacerdote sin menoscabo acción Embajada Estados Unidos". -LEMA.

4-3025/4

Carta IV

Ministerio de Estado – Gabinete de Cifra

Madrid 2 de Diciembre de 1915.

El *Ministro* de Estado

Al *D. José Quiñones de León* de España en *París*.

Vista su carta del 27 he teleografiado á Constantinopla recomendando á nuestro Ministro haga cuanto pueda en obsequio de Padre KOMITAS sin menoscabo como es natural de la Embajada de Estados Unidos. Lema.

Նախակ IV

Նախարարություն- Ծածկագրերի գրասենյակ

1915 թվական, դեկտեմբերի 2, Մադրիդ

Նախարարից Փարիզում Իսպանիայի դոն Խոսե Կինյոնես դե Լեոնին

Տեսնելով ամսի 27-ի Ձեր նամակը՝ հեռագիր եմ ուղարկել Կոստանդնուպոլիս, երաշխավորելով մեր նախարարին, որ շնորհ անի չսահմանափակել Հայր Կոմիտասին, ինչը բնական է Միացյալ Նահանգների դեսպանությանը: Լեմա

MINISTERIO DE ESTADO

GABINETE DE CIFRA

TELEGRAMA CIFRADO

S. .... de .....
N. .... T. .... Ps. .... Grupos .....
Fecha ..... á las .....
Via .....

Comunicado al Señor Ministro, Señor Subsecretario,
Gabinete diplomático y Sección .....

..... Madrid 2 de Diciembre de 1915.

El ..... Ministro ..... de Estado
Al ..... D. José Quiñones de León de España
..... en ..... P A R I S .

Vista su carta del 27 he teleografiado á Constantinopla
recomendando á nuestro Ministro haga cuanto pueda en
obsequio Padre KOMITAS sin menoscabo como es natural
de Embajada Estados Unidos, LEMA.

H-3025/4

Carta V

Le Réverend Père Komitas

Habitant Constantinople

Pancaldi 47 (83)

Le plus grand musicien d'Arménie, Compositeur, grand chanteur oriental, folkloriste de la musique arménienne populaire et savant musicographe de la musique orientale.

Exilé en Avril-Mai 1915 à Konia avec les nombreux intellectuels de Constantinople. Renvoyé dans cette ville à une date inconnue de ses amis d'Europe.

Seu amis et admirateurs de Paris implorent S.M. le Roi Alphonse XIII de faire mettre ce grand artiste sous la protection de son Ambassade à Constantinople.

Նախակ V

Սրբազան հայր Կոմիտաս

Պոլսո բնակիչ

Պանկաղի 47 (83)

Հայաստանի մեծագույն երաժիշտ, կոմպոզիտոր, արևելյան մեծ երգիչ, հայկական ժողովրդական երաժշտության բանահյուս և արևելյան երաժշտության երաժշտագետ:

Բազմաթիվ մտավորականների հետ 1915= թվի ապրիլ-մայիսին՝ Պոլսից արքայազն Է դեպի Քոնիայ: Եվրոպայում իր բարեկամներից անձանոթ թվականին, հետ է ուղարկել իր քաղաքը:

Նրա Փարիզի բարեկամները ու սիրողները աղաչում են Ն.Մ. Թագավոր Ալֆոնս XIII- ին այս ականավոր արվեստագետին դնել Պոլսում իր դեսպանության հովանավորության ներքո :

LE Révérend Père KOMITAS

Habitant Constantinople

Pancaldi 47 (83)

Le plus grand musicien d'Arménie, Compositeur, grand chanteur oriental, folkloriste de la musique arménienne populaire et savant musicographe de la musique orientale.

Exilé en Avril-Mai 1915 à Konia avec les nombreux intellectuels de Constantinople. Renvoyé dans cette ville à une date inconnue de ses amis d'Europe.

Ses amis et admirateurs de Paris implorent S.M. le Roi Alphonse XIII de faire mettre ce grand artiste sous la protection de son Ambassade à Constantinople

H-3025/4

Portada Carta VI

Nº. 20.-

Política

Constantinopla 16 de Enero de 1916

[Sello]

Ministerio de Estado Registrado 9 Feb. 1916 Sección Entrada

AL EXCMO. SEÑOR MINISTRO DE ESTADO.

ETC. ETC. ETC.

EL MINISTRO PLENIPOTENCIARIO DE S. M.

Contesta al telegrama referente al Padre Armenio Komitas.

Ու ՂԵԿՑՈՂ ՆԱՍԱԿ VI

Համար 20

Քաղաքականություն

1916 թվական, հունվարի 16, Կոստանդնուպոլիս

[Կնիք]

Նախարարություն Արձանագրված 1916 թվականի փետրվարի 9-ին

Մուտքագրման բաժին

ԳԵՐԱՊԱՏԻՎ ՊԱՐՈՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

ԵՎ ԱՅԼՆ

ՊԱՐՈՆ ԼԻԱԶՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Պատասխան հայոց Կոմիտաս Վարդապետին վերաբերող հեռագրին

Carta VI.1

Legación de España en Turquía.

Nº 20.- Política.

Excmo. Señor

Muy Señor mío: Tan pronto como recibí el 4 de Diciembre el telegrama del Ministerio del digno cargo de V. E recomendándome hiciera lo que pudiera en favor del Padre Armenio Komitas sin menos cabo, bien entendido, de la acción de la Embajada de los Estados Unidos, me entrevisté con ese sabio músico á quien pregunté qué podía hacer en su favor.

Debo antes de continuar este relato decir á V. E. que al principio de la persecución y matanza de armenios, fue internado en Asia Menor dicho Padre per gracias á las gestiones que en su favor practicaron la Embajada Americana y otras Representaciones Extranjeras, fue devuelto á esta Capital, donde ha vivido tranquilo gracias á esas gestiones.

Pues bien, á mi pregunta contestó que lo único que deseaba era poder marchar á Viena llevándose consigo sus escritos y estudios sobre música. Visité al Señor Embajador Americano á quien hice presente todo cuando antecede y me contestó que él ya había solicitado que le trajeran á Constantinopla, y, que, por lo tanto, creía que ya nada más debía pedir, y que yo solicitara lo de su marcha á Austria.

Así lo hice en una entrevista con tuve con S.E Halil Bey, que me contestó que expondría mis deseos al Señor Ministro del Interior y que me daría una contestación. Se pasaron tres semanas sin tener ninguna respuesta y considerando que ya habían tenido tiempo de sobra para contestarme, pregunté al Señor Ministro de Negocios Extranjeros el resultado de sus gestiones: me dijo que S. E. Talaat Bey había dicho (y él me repitió sonriendo) que si se pedía su ida á Viena por ser una notabilidad música, por ese mismo motivo quieren ellos conservarle y guardarle en Turquía.

Նախակ VI.1

Թուրքիայում Իսպանիայի պատվիրակություն

Համար 20-Քաղաքականություն

Գերապատի՛վ պարոն,

Դեկտեմբերի 4-ին, ստանալով Ձեր արժանավայել նախարարության հեռագիրը, որում ինձ առաջարկվում էր անել ամեն հնարավոր բան հոգուտ Հայր Կոմիտասի առանց, բնականաբար, միջամտելու ԱՄՆ դեսպանատան գործողությունները, ես հարցազրույց վերցրի այդ իմաստուն երաժշտից, ումից հարցրի, թե ինչ կարող եմ անել իր համար:

Այս պատմությունը շարունակելուց առաջ պետք է Ձեզ ասեմ, որ հայերի հալածանքների եւ կոտորածի սկզբում ԱՄՆ-ի դեսպանատան եւ այլ արտասահմանյան երկրների ներկայացուցչությունների ջանքերի շնորհիվ նրան տեղափոխել էին Փոքր Ասիա, հետո վերադարձրել մայրաքաղաք, որտեղ այդ ջանքերի շնորհիվ հանգիստ ապրել է:

Դե ինչ, ի պատասխան իմ հարցի՝ ասաց, որ միակ բանը, որ կցանկանար, դա Վիեննա գնալ կարողանալն էր՝ իր հետ տանելով սեփական ստեղծագործություններն ու երաժշտական հետազոտությունները: Այցելեցի ԱՄՆ դեսպանին, ում ներկայացրի վերը նշվածը, եւ նա պատասխանեց, որ արդեն միջնորդել էր նրան Կոստանդնուպոլիս բերելու համար, հետեւաբար կարծում էր, որ այլեւս խնդրելու հարկ չկար, որ ես միջնորդեի նրա Ավստրիա մեկնելը:

Այսպես արեցի Խալիլ բեյի հետ հարցազրույցի ժամանակ, ով ինձ պատասխանեց, որ իմ խնդրանքը կփոխանցի ներքին գործերի նախարարին եւ ինձ պատասխան կտա: Անցավ 3 շաբաթ առանց որեւէ պատասխանի, եւ հաշվի առնելով, որ պատասխանելու համար բավականին ժամանակ ունեին, հարցրի արտաքին գործերի նախարարին նրա միջնորդության արդյունքների մասին: Ինձ ասաց, որ Թալեաթ բեյը ասել է (եւ նա ինձ կրկնեց քմծիծաղով), որ եթե խնդրում էր գնալ Վիեննա որպես անվանի երաժիշտ, այդ նույն հիմնավորմամբ նրանք էլ են ուզում նրան պահել Թուրքիայում:

Carta VI.2

Bien sabía yo que mi petición no sería atendida, tanto por miedo á que ese erudito pudiera narrar la verdad de los horrores y crímenes_ que se han cometido contra los armenios, como por que quieren tener rehenes armenios sobre todo de esa categoría quienes poder saciar algún día el odio que les tienen. Todo lo que tengo la honra de trasladar á V. E en contestación al citado telegrama.

Dios guarde á V. E muchos años.

Constantinopla, 16 de enero de 1916.

Julián M^a del Arroyo.

Նախակ VI.2

Լավ գիտեի, որ իմ խնդրանքը հաշվի չէր առնվի՝ վախենալով, որ այս գիտնականը կարող էր պատմել հայերի դեմ կատարված սարսափների և հանցագործությունների ճշմարտացիությունը, նաեւ այն պատճառով, որ նրանք ցանկանում են ունենալ հայ պատանդներ, հատկապես այդ դասի, որոնք մի օր կարող են բավարարել նրանց հանդեպ ունեցած աստելությունը: Պատիվ ունեմ Ձեզ փոխանցել այդ ամենը՝ ի պատասխան վերը նշված հեռագրի:

Աստված Ձեզ պահպանի երկար տարիներ:

1916 թվական, հունվարի 16, Կոստանդնուպոլիս

Խուլիան Առոյո

Nº 20.

Politica.

Constantinopla 16 de Enero de 1916.

2276

AL EXCMO. SENOR MINISTRO DE ESTADO.

ETC.

ETC.

ETC.

EL MINISTRO PLENIPOTENCIARIO DE S. M.

Contesta al telegrama referente al
Padre Armenio Komitas.

*Curso en vista
antecedentes*

*Hecho al Sr. Guzmán
Diciembre 10-11-9/16*

H-3025/4

LEGACIÓN DE ESPAÑA
EN
TURQUÍA

Nº 20. /

Política.

Excmo. Señor

Muy Señor mio: Tan pronto como recibí el 4 de Diciembre el telegrama del Ministerio del digno cargo de V. E. recomendandome hiciera lo que pudiera en favor del Padre Armenio Komitas sin menos cabo, bien entendido, de la acción de la Embajada de los Estados Unidos, me entreviste con ese sabio músico á quien pregunté qué podia hacer en su favor.

Debo antes de continuar este relato decir á V. E. que al principio de la persecución y matanza de armenios, fué internado en Asia Menor dicho Padre pero gracias á las gestiones que en su favor, practicaron la Embajada Americana y otras Representaciones Extranjeras, fué devuelto á esta Capital, donde ha vivido tranquilo gracias á esas gestiones.

Pues bien, á mi pregunta contestó que lo único que deseaba era poder marchar á Viena llevandose consigo sus escritos y estudios sobre música. Visité al Señor Embajador Americano á quien hice presente todo cuanto antecede y me contestó que él ya habia solicitado que le trajeran á Constantinopla, y, que, por lo tanto, creia que ya nada más debia pedir, y que yo solicitara lo de su marcha á Austria.

Asi lo hice en una entrevista que tuve con S. E. Halil Bey, que me contestó que expondria mis deseos al Señor Ministro del Interior y que me daria

una contestación. Se pasaron tres semanas sin tener ninguna respuesta y considerando que ya habian tenido tiempo de sobra para contestarme, pregunté al Señor Ministro de Negocios Extranjeros el resultado de sus gestiones: me dijo que S. E. Talaat Bey le habia dicho (y el me me repitió sonriendo) que si se pedia su ida á Viena por ser una notabilidad musica, por ese mismo motivo quieren ellos conservarle y guardarle en Turquía.

Bien sabia yo que mi petición no seria atendida, tanto por miedo á que ese erudito pudiero narrar la verdad de los horrores y crímenes que se han cometido contra los Armenios, como por que quieren tener aqui rehenes armenios sobre todo de esa categoria quienes poder saciar algun día el odio que les tienen. Todo lo que tengo la honra de trasladar á V. E. en contestación al citado telegrama.

Dios guarde á V. E. muchos años.

Constantinopla 16 de Enero de 1916.

Excmo. Señor

B. L. M. de V. E.

su más atento y seguro servidor

Julian Ruiz del Arroyo

Excmo. Señor

Ministro de Estado.

&c. &c. &c.

Carta VII

Madrid, 10 de Febrero de 1916

Excmo. Señor

Don José Quiñones de León.

Mi querido amigo: Adjunto envío a Vd. Copia de un despacho que con fecha 16 de Enero último ha dirigido á este Ministerio nuestro Representante en Constantinopla, referente al Padre Armenio Komitas, en favor del cual se sirvió Vd. escribir con vivo interés al Marqués de Lema, con fecha 27 de Noviembre último.

Lamentando que la gestión del Señor Arroyo no haya permitido realizar á su recomendado el deseo de trasladarse á Viena, quedo de Vd. *Affmo*⁸. Amigo.

M. Villanueva.

---

⁸ *Affmo*. Abreviatura de Afectísimo.

Նամակ VII

1916 թվական, փետրվարի 10, Մադրիդ

Գերապատի՛վ պարոն Խոսե Կինյոնես դե Լեոն,

Իմ թանկագին ընկեր,կից Ձեզ եմ ուղարկում Հայր Կոմիտասին վերաբերող նամակի պատճենը, որը Կոստանդնուպոլսի մեր ներկայացուցիչը ուղարկել է նախարարություն անցած հունվարի 16-ին, ում համար Դուք մեծ ոգեւորությամբ գրեցիք Մարքիզ Լեմային անցած հոկտեմբերի 27-ին:

Ցավում եմ, որ պարոն Առոյոյի ջանքերը հնարավորություն չեն տվել իրականացնել Ավստրիա տեղափոխվելու ցանկությունը:

Ձեր լավ ընկեր Մ.Վիլյանուելա

Madrid, 10 de Febrero de 1916.

Excmo. Señor

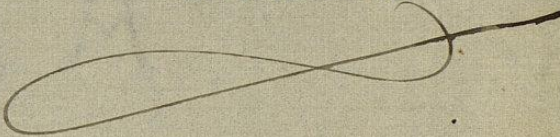
Don José Quiñones de León.

Mi querido amigo: Adjunto envío á Vd. copia de un despacho que con fecha 16 de Enero ultimo ha dirigido á este Ministerio nuestro Representante en Constantinopla, referente al Padre Armenio Komitas, en favor del cual se sirvió Vd. escribir con vivo interés al Marqués de Lema con fecha 27 de Noviembre ultimo.

Lamentando que la gestión del Señor Arroyo no haya permitido realizar á su recomendado el deseo de trasladarse á Viena, quedo de Vd. affmo. amigo

q. b. s. m.
Minuta

M. Villanueva,

H-3025/4